

Príroda Karpát očami detí

CICAVCE:

Vieš o tom, že sme príbuzní s opicami. Ale vieš aj to, že sme spríbuznení s netopiermi, medvedmi, ježkom a inými tvormi?

Všetci patríme medzi cicavce a niektoré vlastnosti máme spoločné.

Cicavce majú vlasy, chlpy prípadne kožušinu. Až na niektoré výnimky rodia živé mláďatá a krmia ich mliekom. Medzi naše najväčšie suchozemské cicavce patria medveď, jeleň, diviak ...Všetky cicavce sú teplokrvné živočích. Obývajú všetky úrovne Zeme.

Netopiere lietajú vo vzduchu, veveryce skáču v korunách stromov, vlci behajú po lesoch, krtkovia sa schovávajú v zemi, bobry žijú vo vode.

Svet cicavcov je aj našim svetom. No na každom kontinente sa vyvinuli iné druhy cicavcov, ktoré sa prispôbili prírode v ktorej žijú.

AKTIVITA: Skús uhádnuť, ktorý s cicavcov na obrázku je najväčší a ktorý najmenší.

VTÁKY:

TEXT: Vtáky majú 3 znaky, ktorými sa odlišujú od ostatných zvierat - perie, duté kosti a zobáky. Perie zlepšuje letové vlastnosti krídel a chráni telo vtáka pred teplom a chladom. Duté kosti odľahčujú vtáčie telo, aby bolo ľahšie na lietanie. Zobáky rôznych tvarov sú prispôsobené na prijímanie potravy, ako sú semenka alebo mäso. Hniezda a vajcia. Vtáky nerodia živé mláďatá ako cicavce. Namiesto toho znášajú vajcia s tvrdou škrupinou a potom ich zahrievajú tak, že na nich sedia. Po niekoľkých týždňoch sa z vajčiek liahnu mláďatá. Väčšina vyliahnutých mláďat vtákov je takmer bezmocná. Nemajú perie a spočiatku ani nevidia. Pokiaľ im nenarastie perie, ležia a mrvia sa v hniezde, kde ich krmí a chráni jeden alebo obaja rodičia.

Najmenším vtáčikom v našej prírode je drobný spevavec oriešok hnedý, naopak najväčším vtákom je drop fúzatý.

KURY: Máte doma kury? Aj v lese žijú podobné vtáky, lesné kury. Majú silné hrabavé nohy a zobák ktorý im pomáha pri kŕmení sa. Pochutnajú si na púčikoch, vetvičkách, ihličí, čučoriedkach, či hmyze. V prírode je ich už veľmi málo. Potrebujú našu ochranu, aby prežili.

SOVY: Sovy sú vybavené silnými pazúrami, ostrým sluchom a bystrým zrakom. Lovia v noci, majú veľké oči, dobre vidia v šere. Títo vtáci nemôžu otáčať očami, aby zmenili smer pohľadu musia pohnúť celou hlavou. Živia sa drobnými cicavcami, plazmi, hmyzom i vtákmi.

ĎATLE: Videli ste už ďatľa? Sú to usilovné vtáky. Vyzobávajú hmyz žijúci pod kôrou stromu. Vyslúžili si výstižné meno "lekár lesa". Ďatle majú silný a ostrý zobák a dlhý jazyk, ktorým vyťahujú hmyz. Nestavajú si hniezda. Do stromu si vyďobú dutinu, v nej hniezdia.

Príroda Karpát očami detí

DRAVCE: Nazývame ich aj kráľmi oblohy. Sú najzdatnejšími vtáčimi lovcami. Pri love im pomáha perfektný zrak, silné krídla, veľké pazúre a silný zahnutý zobák. Z výšky sa vrhajú strmhlav dole na svoju korisť. Podľa svojej veľkosti tela dokážu uloviť od kamzíčťa po myš.

BRODIVCE: Sme veľké vtáky, ktoré môžete vidieť blízko vôd.

Máme dlhé nohy, krk a aj zobák. Takéto pretiahnuté časti tela nám pomáhajú loviť v plytkých stojatých vodách, riekach, či mláčkach. Máme radi žaby, mloky, ryby ale aj hlodavce.

Staviame si veľké hniezda

AKTIVITA: Pohybuj sa ako vtáky. Pokús sa napodobniť skupiny vtákov KURY, ĎATLE, DRAVCE, BRODIVCE, SOVY

pomôcka:

Kury - napodobni kury ako hrabú a ďobú.

Sovy - pokús sa nehýbať očami ale otáčať celú hlavu a popritom húkať húhú.

dravce - roztiahni "krídla" a "leť" najrýchlejšie ako dokážeš. skús aj krúžiť okolo koristi.

ďatle - nájdi si kamienok a pokús sa ním "tukať" do stromu.

brodivce - rukami urob zobák a klopkaj nim. Zapoj dlhé nohy a dvíhaj kolienka ako bocian.

ŽABY:

TEXT: Žaby patria do skupinky zvierat, nazývanej obojživelníky. Svoj život prežívajú na rôznych miestach. Ich život začína vo vode, kde dospelá samička nakladie svoje vajíčka. Z tých sa po čase vyvinú drobné čierne žubrienky, ktoré sa postupne zmenia na žaby. Dospelé žabky môžeme nájsť na poliach, v lesoch, v mláčkach Obľubujú vlhké prostredie. Na zimu sa žabky ukladajú na "zimný spánok", zahrabávajú sa do pôdy, či zalezú pod kamene. Tak prečkajú obdobie, kedy nemajú dostatok potravy.

ROPUCHY: Ropuchy sú naše najväčšie žabky. Ich koža je hrboľatá, majú na sebe bradavičky naplnené "jedovatou" tekutinou. Tým sa chránia pred nepriateľom. Kladú vajíčka v tvare retiazky. V čase rozmnožovania na jar nosí väčšia samička menšieho samca na svojom chrbte.

KUNKY: Kunky sú veľmi vzácne žabky. Radi žijú v kalných mláčkach a najmä na rašeliniskách. Sú to drobné žabky, ktoré majú jasno žlté bruško. V čase nebezpečenstva sa obrátia na chrbát a snažia sa farbou svojho bruška vystrašiť nepriateľa. Vajíčka kladú po jednom a uchyťávajú ich na rastlinky.

SKOKANY: Skokany dokážu doskočiť najďalej so všetkých našich žabiek. Majú štíhle telo a hladkú kožu. V skoku im pomáhajú dlhé "chodidlá" na zadných nohách. Vajíčka kladú do vody. Tvoria kôpku s veľkým počtom jednotlivých vajíčok. Skúste sa na jar pozrieť do mlák...

Príroda Karpát očami detí

ROSNIČKY: Rosničky sú malinké žabky, krásnej zelenej farby so svetlým bruškom. Cez očko majú čierny pruh. Prsty na ich nožičkách sú ukončené lepivými vankúšikmi v tvare guľičky. Tie im pomáhajú liezť do výšok na rastlinách. Voláme ich aj stromové žabky. Vajíčka kladú do jednej bublinky.

AKTIVITA: zaspievajme si, ako žabky na jar v rybníku. Ropucha, skokan, kunka a rosnička spieva svojím jazykom...

Pomôcka:

pripomeňme si s deťmi pesničku "prší, prší". rozdeľme deti do štyroch skupín, na ropuchy, skokany, kunky a žubrienky. do každej žabacej skupinky dajme dve paličky, ktorými budú o seba búchať a udávať rytmus piesne.

každá skupinka žiab si nacvičí pieseň "prší, prší" vo svojom žabacom jazyku, a to nasledovne:

ropuchy: kvakva kvakva

skokany: křkř křkř

kunky: kuny kuny

rosničky: breke keke

Nakoniec si spolu vo svojich jazykoch zaspievajú pieseň "prší, prší", tak ako to robia žabky na jar vo svojich rybníkoch.

HMYZ:

TEXT: Hmyz je najrozmanitejší zo všetkých skupín zvierat. Existuje viac druhov hmyzu, ako druhov všetkých ostatných zvierat dohromady. Ich presný počet stále nieje istý. Neustále sú objavované nové druhy hmyzu. nie je ničím pozoruhodným - jednak čo sa týka počtu jednotlivých druhov hmyzu, ako aj počtu druhov hmyzu. Stačí že na jar vykukne slniečko a svet ožije. Drobné lietajúce stvorenia, rozmanitých tvarov a všetkých možných farieb vylezú so svojich zimovísk. Ako vypadá hmyz? Medzi typické vlastnosti hmyzu patria: tri hlavné časti tela, tri páry nôh, dva páry krídel, zložené oči, zložené ústy, jeden pár tykadiel, malé telo.

AKTIVITA: Poskladaj si svoj obľúbený hmyz.

Pomôcka:

Ako prvé si vyber svoj obľúbený druh hmyzu. Dobré si ho popozerať. Aké má telo, koľko má nôh, či má dlhé tykadlá... Teraz si svoj hmyz postav. Pozbieraj rôzne prírodniny zo svojho okolia - drevka, kamene, šišky, listy... Na zem znázorni za pomoci prírodnín svoj obľúbený hmyz.

Príroda Karpát očami detí

Západní Karpaty

Území **Západních Karpat** je geologickým celkem, který zaujímá východní část České republiky, odkud pokračuje dále na území Slovenské republiky, zhruba do údolí Váhu.

Geologická stavba

Geologické podloží je tvořeno usazenými horninami, které vznikaly na přelomu druhohor a třetihor, řádově v období kolem 100 milionu let před n.l. V té době docházelo na euroasijském kontinentu k obrovskému horotvornému procesu, k tzv. alpínskému vrásnění, kdy po srážce kontinentálních bloků došlo k navrstvení horninových hmot formou pozvolně se nasouvajících příkrovů. V oblasti západních Karpat se nasunul příkrov godulský. Jeho pojmenování pramení z jeho mohutných vrstev pískovcových hornin v oblasti hory Godula v Komorní Lhotce.

Hydrologické poměry

Roční úhrn srážek v posledních letech se pohybuje v rozmezí 900 – 1000 mm. Všechny prameny mají velmi specifický ráz se zvláštní florou a faunou. Některé celá staletí sloužili k napájení dobytka na okolních pastvinách, ale také jako zdroj pitné vody pro místní obyvatelstvo.

Krajinný ráz

Krajinný ráz je zbytkem původního středověkého beskydského horského osadnictví, vázaného na pastevectví a obdělávání políček, často terasovitých. Plocha vykazuje 70% lesnatosti, území se přibližuje původnímu rázu krajiny. Způsob obhospodařování území je ukázkou původního osadnictví v Beskydech. Počet rodin provozujících tradiční maloplošné horské beskydské zemědělství soustavně klesá. A tak krajinné prvky, které tento způsob hospodaření doprovázely, postupně mizí. Typickým krajinným prvkem v horské části jsou jalovcové pastviny. Jalovec jako silně pichlavý keř odolává spásání dobytkem, a tak horské pastviny doprovází.

Fauna a flóra

Díky rozmanitému způsobu hospodaření se zde vytvořilo prostředí pro širokou paletu rostlin a živočichů.

Príroda Karpát očami detí

Mlok skvrnitý

Mlok je jedním z nejzajímavějších ocasatých obojživelníků. Rozmnožuje se v tůňkách kde lze najít jeho nápadné larvy. Dospělé mloky můžeme potkat zejména v noci nebo za deštivého počasí na lesních cestách. Za suchého počasí se nejčastěji ukrývají mezi kameny či mezi kořeny. Mlok patří mezi chráněné obojživelníky a je také zaražen mezi evropsky významné druhy živočichu.

Beskydy hostí největší populaci mloka v České republice.

Príroda Karpát očami detí

Čolek horský

Čolek horský je mizejícím druhem obojživelníka, který se rozmnožuje v kalužích na cestách nebo v tůňkách. Vidět čolka je dnes vzácností, protože čolci vinou hospodaření člověka z krajiny rychle mizí.

Skokan hnědý

Skokan hnědý může být zbarvený do zelena. Je to naše nejhojnější žába a můžeme se s ní setkat i daleko od vody. Největší jedinci mohou dorůst velikosti přes 10 cm a jeho skoky mohou být delší než 50 cm. Skokani patří mezi nejodolnější žáby a jako jediný obojživelník v Evropě zasahují svým rozšířením daleko na sever.

Snůšky skokanu najdeme na jaře v kalužích na lesních cestách. Jsou to nápadné shluky vajíček v rosolovité hmotě tvořící jejich ochranný obal. Mnoho snůšek nakladených v kalužích během jara a léta vyschne a nestihnou se přeměnit v mladé žabky.

Kromě skokana hnědého se v údolí vyskytuje ještě ropucha obecná.

Užovka obojková

Užovka je náš nejběžnější nejedovatý had dorůstající délky až kolem 80 cm. Užovka je dobře poznatelná podle dvou žlutých měsíčku na zadní straně hlavy. Užovku není dobře chytat, dokáže se bránit kousnutím a páchnoucím sekretem. S užovkou se můžeme setkat přímo u vody nebo v blízkosti vody, ale někdy i v lese. Užovka patří mezi chráněné druhy plazu, není člověku nebezpečná, přesto si ji mnozí lidé pletou se zmijí.

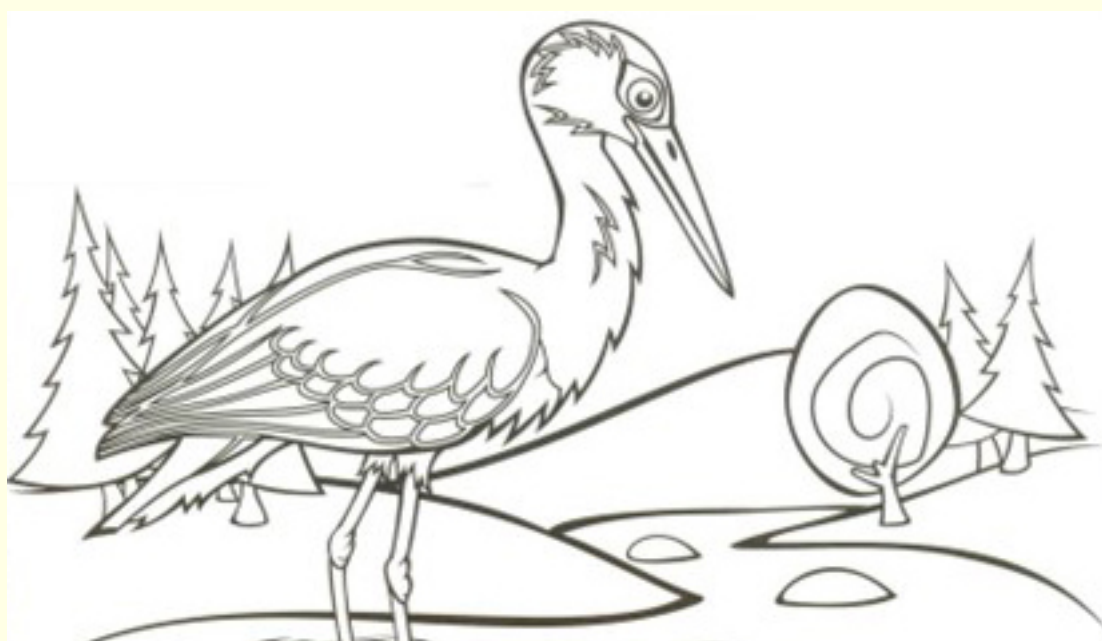
Príroda Karpát očami detí

Príroda Karpát očami detí

Čáp černý

Čáp černý zalétává lovit obojživelníky nebo drobné rybky. Nehnízdí v zastavěném území jako čáp bílý, ale daleko v lese, nejčastěji na jedli nebo buku. Pohlavně čápi černí dospívají ve třech letech, kdy se jim původně šedý zobák a nohy zbarví výrazně červeně. Samice snáší 2-5 bílých vajec. Průběh hnízdění je podobný jako u čápa bílého. Čáp černý je mnohem rybožravější než čáp bílý, loví s oblibou v menších vodních tocích ale nepohrdne rozličným hmyzem, žábami ani mloky.

Príroda Karpát očami detí

Devětsil lékařský

Devětsil lékařský vykvétá jako jedna z prvních bylin, když na zemi leží ještě zbytky sněhu. Spolu s devětsilem bílým oživují svými zvláštními květy břehy potoku. Po odkvětu vyrostou mohutné listy, které mají čepel až přes 50 cm v průměru. Lidé tyto velké listy mylně nazývají lopuchy. Devětsil má bohužel výrazný pach, který mnohým lidem vadí a způsobuje až nevolnost. Svě o tom vědí i zvířata, která se mu při požívání vyhýbají a může tak na louce dominovat.

Udatna lesní

V létě vykvétá statná bylina udatna lesní, která lemuje především břehy a strmé srázy nad potokem. Její drobné bílé kvítky často oživují stinné rokliny. Můžeme ji zahlédnout i v zahradách, kam ji lidé někdy z lesa přesazují.

Louky

Louky vznikly činností člověka a to přeměnou původních pastvin tak, že se pastva nahradila pravidelným kosením. Louky se kosily minimálně 1x ročně v závislosti na počasí. V případě, že byla větší potřeba trávy nebo jí bylo toho roku nedostatek, kosily se i vícekrát. Díky těmto způsobům hospodaření se vyvinula specifická společenstva lučních druhů rostlin a živočichů, která jsou závislá na každoročním kosení. Přirozené louky jsou bohaté na velké množství rostlinných a živočišných druhů, včetně dnes už vzácných a ohrožených druhů. Vzácnější jsou přirozené louky, proto bychom měli podporovat tradiční hospodaření v krajině, aby zůstali zachováni i nadále.

Príroda Karpát očami detí

Prstnatec Fuchsův

Vzácná orchidej prstnatec Fuchsův vykvetá během měsíce června a kvete ještě i v červenci. Rostlina dovede být velmi variabilní. Některé rostliny jsou s bílými květy, jiné jsou růžové nebo růžovo bílé. Roste jak na loukách tak při okrajích lesních cest. Je velmi vzácná a roste zde jen několik jedinců.

Chřpa parukářka

Chřpa parukářka je snadno poznatelná podle nápadných růžové fialových květu. Druh roste na loukách, okrajích lesů, ve vlhčích půdách. U nás v podhůří a v horách, ale nikdy v nejvyšších polohách.

Príroda Karpát očami detí

Prvosenka vyšší

Prvosenka vyšší je vytrvalá rostlina s přízemní růžicí listů a uzlovitým oddenkem. Oddenek je hustě porostlý hnědými kořeny. Prvosenka zpestří louky i lesy brzy na jaře. Je to léčivka.

Zvonek rozkladitý

Je to dvouletá, někdy až vytrvalá bylina. Květy jsou uspořádány do květenství ve volné chocholičnaté latě, jsou na dlouhých stopkách se dvěma listenci. Plodem je dlouhá tobolka. Zvonky rozkladité spolu s chrpami dávají loukám charakteristický letní kolorit.

Chřástal polní

Chřástal polní se ojediněle vyskytuje na loukách. Jedná se o celosvětově ohrožený ptačí druh, který patří mezi evropsky významné druhy ptáku. Je chráněn na území celé Evropské unie. Chřástal vyžaduje rozlehlejší především vlhčí louky s vyšším travním porostem. Samci se ozývají v noci výrazným řezavým hlasem znějícím jako „rrép rrép“, který se z luk ozývá během května a června. V době, kdy samička sedí na vejcích, nebo má malá kuřátka, se kosí louky. Mnoho chřástalu zahyne pod sekačkami rychle se pohybujících traktorů.

Príroda Karpát očami detí

Slepýš křehký

Slepýš křehký patří mezi vzácné druhy plazů. Ačkoli vypadá jako had, patří mezi ještěry, protože má zakrnělé nohy. Velmi často se vyhřívá na místech s nízkou vegetací, vyhledává kamenné zídky nebo hromady kamení.

Pupava bezlodyžná

Pupava bezlodyžná je typickým druhem pastvin. Je také dekorativní rostlinou a patří mezi trampsky a pastevecky tzv. „sežratelné kytky“. Její květní lůžko se dá jíst za syrova.

Hvozdík kropenatý

Hvozdík kropenatý přezdíváný také „slzičky Panny Marie“ oživuje pastviny v pozdním létě a na podzim.

Endemity Karpát

Za celokarpatský endemit lze označit nápadně velkokvětý **zvonek karpatský** (*Campanula carpatica*). Roste výhradně na vápencových a dolomitových skalách a sutích montánního stupně, nad horní hranici lesa nezasahuje.

Kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*) je také rozšířena po celém karpatském oblouku. Snadno se pozná podle růžových až nachových květů a drobných žlázek ve výkroji mezi dvěma zuby na spodní straně listu. Najdeme ji především v horských květnatých bučinách.

Kostival srdčitý (*Symphytum cordatum*) patří sice také ke karpatským subendemitům, hranice areálu prochází Malou Fatrou a masivem Babia hora. Roste zejména v horských bučinách a jedlobučinách a poznáme ho podle nápadně srdčité čepele listů.

Dřípatka karpatská (*Soldanella carpatica*) se vyskytuje od Pilska a masivu Babia hora na slovensko-polské hranici a Strážovských vrchů na západě. Težiště výskytu leží nad hranicí lesa.

Príroda Karpát očami detí

Lesy

Lesy jsou nejvýznamnějším ekosystémem. Les je zde také jediným původním typem prostředí, i když jejich dnešní podoba je jiná, než tomu bylo před příchodem člověka. Kdyby člověk do tohoto území nepřišel a nezačal v něm hospodařit, byly by zde pralesovité a těžko prostupné jedlo bukové lesy s příměsí javoru klenu, jasanu a jilmu a místy by se objevoval i tis červený. V takových lesích by žili vlci, medvědi, rysi a proháněli se mohutní zubři.